

ולענין ש"ץ שמשנה קצת ממנהג המקום שאומר בקיץ משיב הרוח ומוריד הטל במקום שאין אומרים, הובא בחוברת המתיבתא תש"ז תשנ"א עמוד רפ"ח בשם הגר"א פאם שליט"א דאם ברור לו דהציבור אינם מקפידים ליכא איסור דאין זה נחשב שינוי ממנהגם, [ועיי"ש מהרב יעקב זאב סמיט שליט"א שביאר באריכות ד"ץ לשנות ממנהג המקום].

וש"ץ שטעה וחזר ש"ע אם אומרים שוב קדושה, ראיתי בשערי תשובה סימן תקפ"ז סק"א אם טעה ש"ץ בהמלך הקדוש צריך לומר קדושה שנית, וכן כתב בפירוש בקיצור שו"ע סימן קכ"ט סק"ג, ועי' בס' תורת מרדכי סימן מ"ג אות ז', ובשו"ת חבלים בנעימים ח"ג סי' ה' וכתב ח"ל ופשוט דה"ה בכל טעות הש"ץ אם חזר ומתפלל אומר קדושה.

סימן מז.

ברכת ותן טל ומטר לברכה

לכאורה יש להבין מדוע תיקנו בשמו"ע בהזכרה לומר משיב הרוח ומוריד הגשם, ולא תיקנו לומר מוריד הטל, כמו דאומרים בשאלה ותן טל ומטר לברכה, מה הטעם דחילקו בין הזכרה לשאלה בזה, וראיתי טעם יפה שנתן בזה בהערות על תענית דף ב' בסוף המס' בחשק שלמה עיי"ש, וראיתי בחוברת צפתות תשנ"א מחדש תשרי עמוד ק"ב שהעירו בזה ולא ציין לחשק שלמה, והרה"ג ר' משה שפירא שליט"א ר"מ ביישיבת ראשית חכמה כתב שם בענין זה, ואני מעתיק את דבריו, וז"ל:

גבורות גשמים ושאלת מטר.

תנן במס' ברכות (לג, ב): מזכירין גבורות גשמים בתחית המתים, ושאלה בברכת השנים. והנה בגבורות גשמים קבעו אנכ"ה לומר: משיב הרוח ומוריד הגשם. ואילו בשאלה דברכת השנים קבעו לומר טל ומטר. וצריך ביאור מה בין גשם ל"מטר"? ומ"ט בגבורות גשמים מזכיר גשם דוקא, ובברכת השנים מבקשים "מטר" דוקא.

והנה במס' תענית (ט, ב) תניא: רבי אליעזר אומר כל העולם כולו ממי אוקיינוס הוא שותה, שנאמר ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה. (ופרש"י, כלומר ממים של מטה ולא ממים של מעלה, שנאמר ואד יעלה מן הארץ ששתה בארץ ועלה.) א"ל רבי יהושע והלא מימי אוקיינוס מלווין הן. א"ל ממתקין בעבים. רבי יהושע אומר כל העולם כולו ממים עליונים הוא שותה, שנאמר למטר השמים תשתה מים, אלא מה אני מקיים ואד יעלה מן הארץ מלמד שהעננים

חשק, ושכח להגיד ותן טל ומטר לברכה, שמעתי שמחייבו מור"ר [הרה"ג רי"ש אלישוב שליט"א] לתזור ולהתפלל עכ"ל, וזה חידוש דין.

ואם אומר במעריב ברוך וכו' יראו וכו' עי' מ"ש בשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן כ"ז אות ב' ג', וסי' כ"ז אות ב' ר' ז' ובספרו אהלך באמיתך בדרך מ"ב, ועיין בשו"ת להורות נתן ח"א סימן י"ג, ובתשובות והנהגות חלק א' סימן פ"ח.

ג

ש"ץ שטעה בקיץ ואמר ותן טל ומטר

ש"ץ שטעה בקיץ ואמר בחזרת הש"ץ ותן טל ומטר, ונשאלתי אי היה צריך להחזירו, ועניתי שמבואר בסימן קכ"ז ס"ג כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל ש"ץ חוזר ומתפלל אם טעה כמותו שמתפלל בקול רם, חוץ משחרית של ר"ח, ובביאור הלכה הוסיף וה"ה חוה"מ וטעמו מפני שזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, וכתב המ"ב בסקי"ג ואם משום משיב הרוח טל ומטר וכה"ג מחזירין אותו וכו', ונראה לי דה"ה באמר ותן טל ומטר בקיץ ואם כן היה להחזירו, [ועיי' בשו"ת מעט מים סימן מ"ה].

ובע"ש במנחה שהיה ר"ת ושכח לומר יע"ו לא יתפלל ערבית ב', כך פסק במ"ב סי' ק"ח סקל"ו, ולפי"ז בהתפלל מנחה ושכח לומר ותן טל ומטר ג"כ לא יתפלל מעריב ב' דהוא הוא, וכן כתב בספר אמרי שלום ח"א לירידי הרה"ג ר' שלום שפירא בס"י ט' [טעלו חשמ"ז].

ד

אמירת קדיש

בדינים והנהגות טובות המביאים בשם השאלות מהגר"ח מולאזין וצ"ל ראיתי שכתב באות ר' וז"ל אמר רבינו בקדושה טוב לומר קדוש קדוש קדוש ד' צבאות היינו שיהי' קדוש הג' מחובר לד' צבאות, ולא כמו שנהגין העולם לפסוק כי כן אמרו חז"ל כת אומרת קדוש וכו' וכת אחת קדוש ד' צבאות עכ"ל, ולפי"ז יש לדקדק בזה.

ה

שינוי נוסחאות

בבית כנסת שמתפללין בשבת ואומרים שבת למנוחה, ואחד שינה ואמר שבתות מה דינו, כתב בשלמת חיים סימן ק"ס אם ידוע שהציבור מקפידין אין לשנות אבל בלא זה אין קפידא, וא"כ תלוי בקפידא ואם ברור דאין קפידא יכול לשנות.

מחזירין אותו ושואלין בשומע תפלה, ועיין במג"א סק"ה שכתב ואם נזכר קודם תקע בשופר אומרו שם, ועיין בהגהות חת"ס בסי' קי"ד ס"ט דמביא המקור להלכה דאם לא יודע אם אמר בימות החמה טל ולא גשם שעד ל' יום צריך להחזיר משום חזקה שלא אמר בירושלמי רפ"ק בתענית שכתב שם המתפלל ואינו יודע מה הזכיר אמר ר' יוחנן חזקה כל ל' יום מה שהוא למד הוא מזכיר וכו', ולכאורה ה"ה בותן טל ומטר לכאורה שדוקא עד ל' יום צריך להחזיר, ולכאורה קשה שאם יכול לומר בשומע תפלה ותן טל ומטר א"כ אפי' אחר ל' יום אינו ברור שאמר ותן טל ומטר, ולכאורה צריך להחזיר, ודוחק לומר שאה"נ שצריך לספור כמה פעמים אמר ותן טל ומטר בתקע בשופר או בשומע תפלה ואפי' אחר ל' יום גמי צריך להחזיר.

ואבקש ממע"כ שישים עין על דברי ולהשיבני במקדם האפשרי.

ה"ק שלו' פסח גרינבערג

זה אשר השבתי לו:

עלה בדעתי ליישב הערתך דאה"ע אם אחד יודע בתוך ל' יום אם אמר כמה פעמים וטומ"ט בשומע תפלה א"כ לאיש הזה אין חזקה והוא עדיין בספק וצריך לחזור, אבל הדין בשו"ע מדובר באחד שיוודע בבירור שלא אמר וטומ"ט בשומע תפלה אלא לפני מכלכל א"כ יש לו חזקה ואחרי תשעים פעמים הוא כבר לא צריך לחזור, ובע"כ יש ליישב כך כדי שלא נעשה ח"ו טעות בעיקר הדין בזה, והדין הוא אחר ל' יום הוי חזקה, והדין הוא אחד, במי שברור לו שלא אמר את זה במקום הנכון אלא בשומע תפלה דאין לו כבר חזקה וצריך לחזור.

ידידו הדו"ש הטוב

אפרים גרינבלט

סימן מח.

כשמתפלל עם הש"ץ אם אומר לדור ודור

כבוד ידידי הת"ח המופלג הרב נחמיה ניסבכר שליט"א.

בדבר שאלתך שכתבתי ברכבות אפרים ח"ה סימן ס"ה שהמתפלל עם הש"ץ אומר ברכנו, מה הדין לגבי דור ודור שאחר הקדושה, דע לך שזה מבואר בערוך השולחן סימן ק"ט סק"א שכתב בדבר המתפלל עם הש"ץ יאמר עם הש"ץ נקדש או נקדישך ולעמיתם ברוך יאמרו, ובדברי קדוש כתוב לאמר, הרי מבואר דאומר לדור ודור.

מתגברים ועולים לרקיע ופותחים פיה כנוד ומקבלים מי מטר, שנאמר חשרת מים עבי שחקים, עי"ש.

אולם בפרקי דר"א (פ"ה) ס"ל דתרויהו איכא. וחת"ד: העבים שואבין מים מן התהומות שנאמר וכו' ובמקום שיפקוד להם הקב"ה להעלות ולהמטיר שם מגשימים, מיד הארץ מתעברת ושמחה וכו', ואין הפירות לברכה בטבם הראוי, אבל כשירצה הקב"ה לברכה צמחה של ארץ וליתן צידן של בריות פותח ואוצרות הטוב "שבשמים" וממטיר על הארץ וכו' ומצמחת זרע של ברכה שנאמר יפתח לך ה' את אוצרו הטוב את השמים וכו'. עי"ש ובפי' הרד"ל.

וכתב ע"ז רבינו בחיי (פ' עקב יא"ז) דכשמוזכר המטבע "מטר" הכונה למים הבאים מן השמים בלבד. אולם בשמוזכר המטבע "גשם" הכונה "לתרויהו" הן זה הבא מן האוקיינוס, והן זה הבא מן השמים, עי"ש באורך.

אשר לפי"ז מדוקדק שפיר מ"ט בגבורות מזכירין "גשם" כיון שהוא כולל "תרויהו" כמש"כ רבינו בחיי, וכבר כתב בפ' עץ יוסף ז"ל: ויקרא "גבורות גשמים" ע"ש שכל טפה וטפה יורדת ממקום גבוה ואין הרוח מפזרתו אלא יורד למקום שהקב"ה חפץ וזהו גבורה שאין כמוה. וכמוכן שגבורה זו היא בתרויהו. אולם בשאלה דברכת השמים "דמצלינן על מטר לברכה" דאין ברכה שלמה שריה אלא במים הבאים מן השמים כדאיתא בפרד"א. והוא הנקרא "מטר" דוקא כמש"כ רבינו בחיי. לכך לא מזכירין כאן "גשם" כ"א "מטר". עכ"ל.

סימן מז.

בענין ותן טל ומטר לברכה

קבלתי מכתב מר' שלום פסח גרינבערג נ"י, ואני מביא פה את דבריו, וז"ל:

בס"ד, יום ו' פרשת ויגש ח' טבת תש"ג לפ"ק.

לכבוד הרה"ג המפורסם חריף ובקי סיני ועוקר הרים ה"ה הג"ר אפרים גרינבלאט שליט"א בעמ"ס רכבות אפרים ה"ח.

אחדשה"ט שלך וכל טוב סלה.

מכתבו קבלתי מלפני איזה זמן וראיתי מה שהשיב לי כ"ת ותודה רבה על דבריו. וכעת אבוא בדבר מה שנסתפקתי בדין שאלת ותן טל ומטר, דהנה באו"ח סי' קי"ז ס"ה כתב אם לא שאל מטר בימות הגשמים אין